

Stendhal – Červený a Černý

Obecná charakteristika textu:

a) Žánr:

Psychologický román či také „román ztracených iluzí“.

Román = rozsáhlý prozaický útvar odehrávající se v delším časovém rozmezí, jehož postavy se vyvíjejí

b) Směr:

Rozhraní romantismu a kritického realismu

Hlavní myšlenka:

Kritika pokrytectví a prolhanosti společnosti, z předurčení člověka pro určitý způsob života se není možné vymanit.

Tematická výstavba:

a) Téma:

Příběh růstu a pádu Juliana Sorela, který se nechce spokojit s nízkým společenským postavením svého neurozeného původu, a proto v touze po penězích, kariéře a začlenění do společnosti, v níž vítězí přetvářka, vypočítavost, touha po moci a slávě, užívá k dosažení vytyčených cílů přetvářky, úskoků a milostných pletek.

b) Postavy:

Julian Sorel

- Syn tesaře
- Touží po moci
- Majetku a kariéře
- Vypočítavý

De la Mole

- Otec Matyldy
- Markýz

Matylda

- Dcera de la Mole
- Budoucí žena Juliána

Paní de Renal

- Manželka starosty de Renal
- Milenka Juliana

Foqué

- Nejlepší přítel Juliana
- abbé Pirard

c) Prostředí a doba:

Předrevoluční francouzská společnost Francie, Paříž; r. 1830

Děj

Devatenáctiletý selský synek Julián Sorel se dostává jako vychovatel do rodiny starosty ve Verrières, pana de Renal. Z nesmělého chlapce, který se příliš lišil od ostatních a oni jím pohrdali, se stává nešťastník bojující s celou společností. Falešný, ješitný a vypočítavý Julián nenávidí své rodné město, srážící jeho rozlet a ještě více pohrdá tzv. lepší společností plnou duchaplných ničemů.

Protože se Julián umí perfektně chovat, plyně ovládá latinu a Bibli zná téměř z paměti, získává si úspěch u společnosti. Paní de Renal se do Juliána zamiluje. Vzniká mezi nimi poměr a Juliánova počáteční nenávisť k paní de Renal začne ustupovat citu jinému. Jsou však nuceni styky přerušit a Julián odchází do Besanconu, do kněžského semináře. Ředitel semináře, pan Pirard, se stává Juliánovi otcem.

Julián posléze získává místo sekretáře u markýze de la Mole v Paříži. Zde poznává pyšnou dceru markýze de la Mole. Čím více se k ní Julián chová chladněji, tím větší k němu začne Matylda chovat přízeň, až se do něj zamiluje. Stanou se z nich milenci. Když však Matylda vztah nečekaně ukončí, začne se zhrzený Julián dvořit paní de Fervaques. Hrdá Matylda se zcela podvoluje svým citům k Juliánovi, jejich milenecký vztah se obnovuje a Julián zjišťuje, že se do Matyldy zamiloval.

Paní de Renal je donucena napsat dopis markýzi de la Mole o svém vztahu k Juliánovi v nešťastném okamžiku, v okamžiku, kdy Matylda zjistí, že je těhotná. Tento osudný dopis zabrání chystanému veřejnému sňatku mezi Juliánem a Matyldou.

Julián, aniž ví, co dělá, spěšně opouští Matyldu a odjíždí do Verrières. V kostele spatří paní de Renal a postřelí ji. Je zatčen a odsouzen k trestu smrti. Ani nejlepší advokáti, zdánlivě podplacená porota a příznivě nakloněná veřejnost nezabrání zradě Valenoda, který tak Juliána pošle na smrt. Teprve třiačtyřicetiletý Julián Sorel je sťat gilotinou.

Kompoziční výstavba:

Dvoudílný román

Chronologický postup

Symbolický název: červená = symbol revoluce či touha po vášnivém životě, černá = despotismus, tmářství, měšťáctví.

Styl vyprávěcí střídá styl popisný, charakterizační i úvahový.

Objevují se popisy, dialogy, vnitřní monology, jimiž postavy analyzují samy sebe, řeč postav je přímá

Jazyková výstavba:

Barvitý, bohatý a rozvinutý jazyk, zaměřený především na smysly čtenáře, aby vnímal a pochopil hluboké citové a myšlenkové pochody postav.

Objevují se i nespisovné výrazy.

Literárně historický kontext:**a) Charakteristika doby vzniku díla:**

Velký vliv na kulturní dění měla Velká francouzská revoluce (1789-1794) a následně napoleonské války. Vzdělávání, průmyslová výroba, sebeuvědomění buržoazie s silnými snahy o nezávislost, což vedlo k řadě revolucí. Druhá polovina 19.stol. byla ve znamení soupeření VB s Francií. Nastal rozmach přírodních věd, lidstvo mělo důvěru v rozum a smyslové vnímání. Vznik „pozitivismu“ – způsob myšlení, který se chce vyhnout spekulaci a vycházet jen z ověřitelných faktů, kritický ke spekulativně orientovaným filosofiím. Spisovatelé začínají studovat lidské nitro

b) Umělecké směry období a jejich autoři:

Romantismus

Heinrich Heine

George Gordon Byron

Walter Scott

Alexander Sergejevič Puškin

Nikolaj Vasiljevič Gogol

Victor Hugo

Alexander Dumas

Edgar Allan Poe

Adam Mickiewicz

Realismus:

Charles Dickens

Charlotte a Emily Brontë

Honoré de Balzac

Émile Zola

Guy de Maupassant

Lev Nikolajevič Tolstoj

Henryk Sienkiewicz

Hans Christian Andersen

Mark Twain

Autor:**a) Vlivy na tvorbu, vývoj:**

1783 – 1842 V. jménem Henri Beyle, autor psychologických románů

Od mládí mu byly blízké osvícenské protimonarchistické a vlastenecké ideje. Jako důstojník Napoleonské armády se účastnil tažení do Ruska. Za svého života nebyl příliš čten a zůstal prakticky neznámý

b) Další díla:

Dějiny malířství v Itálii, Italské kroniky, Kartouza Parmská – hl. hrdina románu, mladý italský šlechtic, také nemůže dojít naplnění svého ideálu, nakonec vstoupí do kláštera

c) Autorský styl:

Tvořil na rozhraní romantismu a kritického realismu. Příběhy zasazuje do vyšších vrstev

společnosti, soustředí se především na mladé lidi plné ideálů a na jejich citové problémy. Hrdinové jsou ve sporu s dobou, jíž se navenek přizpůsobují; vzbouří-li se proti společnosti, hynou. Nezachycuje dobu v povrchových detailech a rekvizitách, jako ostatní realisté či naturalisté jeho doby a je za to odsuzován (*Emil Zola mu vytýkal nedostatek „fyziologických popisů“). Příčila se mu stylizovanost a nabubřelost, v textu příběhu výrazně omezil popisnost vnějších věcí, o to více se však věnoval vykreslení vnitřního života hrdinů (tato technika měla vliv na vývoj psychologického románu 20. století). Pro popisy lidského nitra a dějů uvnitř člověka čerpal inspiraci především sám v sobě, ze svého bohatého života a ze svých životních zkušeností. Hrdiny volil především mezi jedinci, kteří jsou nespokojeni se svým údělem chudých tříd a snaží se všemi prostředky proniknout do společnosti vyšších vrstev

Inspirace literárním dílem:

Roku 1891 byla podle něj zkomponována opera anglickým skladatelem sirem Arthurem Sullivanem. Několikrát zfilmováno (poprvé 1913). V Českých Budějovicích byla postavena Černá věž a nyní i Červená